
MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET ÉS HISTORIOGRÁFIA

Lord Stanley – Az ember a kupa mögött

Kevin Shea (1956–) kanadai sporttörténész, szakíró, számos nagysikerű kötet szerzője, valamint *John Jason Wilson* (1970–) szintén kanadai történész – mellesleg sikeres reggae-zenész – közösen elkészített kötetükben nem kisebb célt tűztek ki maguk elé, mint hogy bemutassák Kanada hatodik kormányzója, valamint Derby 16. earlje, Sir Frederick Arthur Stanley életművét. A mű alcíme: „Az ember a kupa mögött”, ugyanakkor kissé félrevezető lehet az olvasó számára, hiszen a kötet jóval több egy egyszerű sporttörténeti munkánál, inkább nevezhetnénk történeti életrajznak vagy társadalomtörténeti ábrázoló műnek.

Frederick Arthur Stanley, 1841. január 15-én látta meg a napvilágot családjá londoni otthonában. Édesapja, Edward George Geoffrey Smith-Stanley (1799–1869), Anglia későbbi háromszoros miniszterelnöke és Derby 14. earlje, konzervatív párti politikus, valamint édesanyja Emma Caroline Bootle-Wilbraham (1805–1876), Skelmersdale első bárója lányának második gyermekeként. Az ifjú Stanley-re nagy hatást gyakorolt, az ekkor még életben lévő apai nagyapja szeretete és rajongása a művészetek és a természet irányában. Egészen fiatalon kialakult benne a sport iránti érdeklődés, hiszen testvéreivel a krikett mellett számos más sportot is űztek, mint például úszás és futás. Emellett a viktoriánus arisztokrácia szokásos kedvteléseinek is áldoztak, így a lövészet, a vadászat és a horgászat is része volt életüknek. Említést érdemel a család lóversenyekkel összefüggésbe hozható múltja, hiszen Sir Frederick Arthur Stanley dédapja (Edward Smith Stanley, Derby 12. earlje) volt a máig világhírű és egyedülálló Epsomi Derby létrehozója, 1780-ban. Ami a családi életet érinti, Lord Stanley, 1864-ben feleségül vette Lady Constance Villiers-t, akitől tíz gyermeke (8 fiú és 2 lány) született, közülük sajnálatos módon ketten igen korán elhaláloztak.

A legtöbb korabeli arisztokrata ifjúhoz illetve édesapjához hasonlóan, Frederick Stanley is a katonai pályában találta meg érdeklődésének célpontját, ezért 1853-tól az Eton magániskola tanulója lett, egészen 1854 decemberéig. Útja innen egyenesen a Sandhurst Királyi Katonai Akadémiára vezetett, amelynek 1858-ig kadétja volt.

Katonai karrierjét a Gránátos Őrségnél kezdte meg, ahol rövid időn belül századosi rangig jutott előre a ranglétrán. Később a Királyi Lancaster Regiment 3. és 4. zászlóaljának és a Liverpool ezred 1. önkéntes zászlóaljának tiszteletbeli ezredese lett. Katonai karrierjének kiteljesedését jelentette, amikor Viktória királynő létszámfeletti szárnységéjévé nevezték ki.

1865. július 11-én leszerelt, apjához és bátyjához hasonlóan a politikai pálya felé fordult és Preston konzervatív párti képviselője lett a parlament alsóházában. Parlamenti pályafutása alatt számos fontos tisztséget látott el, 1868-ban négy hónapig az Admiralitás civil lordja, 1874–77 között a hadügyminisztérium pénzügyi államtitkára, 1878-ban a kincstár államtitkára, 1878–80 között hadügyi államtitkár, 1885–86 között a kolóniák államtitkára, valamint 1886–88 között a Kereskedelmi Tanács elnöke volt.

1888. február 1-jén Anglia miniszterelnöke, Lord Salisbury javaslatot tett Viktória királynőnek, Frederick Arthur Stanley kanadai kormányzóvá kinevezését illetően. Május 1-jén hivatalosan is kijelölték a domínium élére, mint a leköszönő Lord Lansdowne utódját.

1888. június 11-én az ottawai parlamentben hivatalosan is beiktatták hivatalába ömértőségát, Sir Frederick Arthur Stanleyt, mint Kanada hatodik kormányzóját. A kormányzói hivatal (Rideau Hall) épülete mellett 1878-ban felépített, nyílt jégpálya közelsége miatt, a frissen kinevezett kormányzó, hamar kapcsolatba került a téli sportokkal, különösképpen a korcsolyázással, jégtekével (curling) és a jégkoronggal. A mindenkori kanadai kormányzó, széleskörű feladatokkal rendelkezett, amelyek közé tartozott többek között a parlament ülésszakainak megnyitása, reprezentatív tevékenységek ellátása a domínium teljes területén, valamint javaslattétel a miniszterelnök személyét illetően.

Lord Stanleynek kormányzósága éveiben számos problémával kellett szembesülnie. A francia katolikusok és az angol protestánsok közötti ellentétekkel, amit még inkább elmélyített a jezsuiták ismételt feltűnése Kanadában. A fiatal kanadai nemzet számára ebben az időben létkérdésnek bizonyuló, önálló ütőképes hadsereg létrehozására és a belső biztonság megőrzésére irányuló igényekkel. Hiszen a britek 1871-es kivonulása után, nem került sor egységes kanadai nemzeti hadsereg felállítására, hanem a rosszul szervezett és nehézkes fenntartású milíciák feladata volt az ország bel- és külbiztonságának garantálása. A katonai oktatási intézmények megléte sem tudta a szerveződést kellően elősegíteni. Ugyanakkor az 1885-ben lezajlott északnyugati felkelés pacifikálása is jól mutatta, hogy az ország katonai felkészültsége elégtelen volt. Mindemellett az egyre növekvő katonai intenzitást és expanziós törekvéseket mutató Egyesült Államokkal

szemben is védenie kellett Kanada érdekeit. A nemzettudat és a közös cél, olyan motivációs eszköz segítségét igényelte, amely képes egységbe kövacsolni a társadalmat, így a sport közösségformáló erejét ragadták meg. A sporton belül pedig a rendkívül népszerű, gyorsan fejlődő és hatalmas ütemben egyre populárisabbá váló jégkorong tűnt a legjobb választásnak. A kanadai nép és a kormányzó megvonta a párhuzamot a jégkorong, valamint az újonnan felállítandó nemzeti haderő között. A jégkorong csapatszellemét és közösségi erejét kívánták a haderőfejlesztésnél is számításba venni. Mert már ekkor is hittek abban a felfogásban, amelyet jó száz évvel később a legendás Wayne Gretzky, minden idők legnagyobbjának tartott jégkorong játékos fogalmazott meg: „A jégkorong, háború a jégen.”

Kormányzósága első évében Lord Stanley végigjárta a Domínium nagyobb keleti városait, így Torontót, Kingston-t, Montrealt, Quebec City-t. Találkozott Thomas Alva Edison feltalálóval, aki fonográfon rögzítette a kormányzó hangját, amely a világ egyik legrégebbi fennmaradt felvétele. Remek kapcsolatot ápolt Sir John A. MacDonald kanadai miniszterelnökkel, akivel szoros barátságot kötött, valamint mindketten szabadkőművesek is voltak. Az Egyesült Államok expanzív külpolitikai törekvéseivel a Bering-tengert érintő halászati kérdésben került kapcsolatba. Személyes közbenjárása és befolyása ellenére is, a kérdés megoldása teljes kormányzósága idején végigkísérte. Kanadai tartózkodása második évében bejárta a Domínium teljes területét és mindenhol nagy szeretettel fogadták, a nyugati partvidék nagyobb városaiban is, így Calgary-ban és Vancouverben. Utazásai során komoly segítséget jelentett az ország széttagoltságát enyhítő, kanadai transzkontinentális vasút megléte, amelyet nagy nehézségek árán, még 1885-ben helyeztek forgalomba. Mindenütt igyekezett figyelmet fordítani az ország belső széttagoltságának leküzdésére, az oktatásra és a művészetek támogatására.

1889. február 4-én a montreali téli karneválon, Lord Stanley és családja is tiszteletét tette, amelynek fénypontja a két helybéli amatőr jégkorongklub összecsapása volt. A kormányzót olyannyira lenyűgözte a sportág attitűdje, sebessége és népszerűsége, hogy azonnal a sportág rajongójává vált. A karnevált követően a kormányzó és családja – melynek később több tagja is aktívan üzni kezdte ezt a sportot – folyamatosan figyelemmel kísérte a kanadai jégkorongsport eseményeit. Fiai saját klubot is alapítottak Ottawa Rideau Rebels néven, valamint részt vettek az OHA (Ontario Hockey Association), azaz az Ontariói Jégkorong Szövetség megalapításában is. Végül 1892. március 18-án, az ottawai csapat bajnoki bankettjén, Lord Stanley-ben megfogalmazódott a gondolat egy vándorkupa alapításáról, amelyet minden

évben Kanada legjobb amatőr jégkorongcsapata nyerme el. Ezért Angliában, Sheffieldben, egy londoni ezüstműves céggel – G. R. Collins and Company – elkészíttette a trófeát, amelynek akkori költsége mindössze tíz guinea, azaz tíz és fél angol font sterling volt. A kupa 1893 májusában érkezett meg Kanadába, melyre a következő elnevezést gravírozták: „Dominion Hockey Challenge Cup”, míg a másik oldalán az adományozó neve szerepel: „From Stanley of Preston”. A kupa elnyerésének feltételeit írásba foglalták és a trófeát teljhatalmú megbízottak gondjaira bízta, elsőként Philip D. Rossra és Sheriff John Sweetlandre. Az ezüsből készült kupát, 1893-ban elsőként a Montreal Amateur Athletic Association csapata nyerte el. Az alapító iránti tiszteletadás jeléül a trófeát immáron hosszú ideje Stanley Kupaként emlegetik. A szerzők művükben külön fejezetben ismertetik a kupa evolúcióját, történetét és a hozzá kapcsolódó érdekes eseményeket, egészen 2005-ig.

1893. július 15-én Lord Stanley és családja elhagyta Kanadát és hazatért Angliába, hogy a knowsley-i családi birtokon töltsse további életét, mint Derby tizenhatodik earlje. Természetesen élete hátralévő részében, earlsége mellett is ellátott néhány komolyabb tisztséget. Például 1895–96 között, Liverpool városának polgármesteri címét is viselte. 1903-tól haláláig a liverpooli egyetem első kancellárja volt. Hazatérése után, fiaival egyetértésben sokat tett az angliai jégkorong meghonosításáért. 1908. június 15-én hunyt el szívinfarktus következtében. Kanada népe mindmáig nagy tisztelettel tekint vissza Lord Stanley kormányzóságának éveire. Öröksége felbecsülhetetlen Kanada és a világ sportja számára, hiszen évről évre a világ legkiválóbb jégkorongosai küzdenek meg az általa alapított trófeáért, immáron profi körülmények között, az NHL (National Hockey League) keretein belül. Emlékét Kanadában számos műemlék őrzi, többek között a Vancouver-ben lévő, róla elnevezett Stanley Parkban álló egészalakos szobor.

A kötet rendkívül széleskörű kutatások anyagát foglalja magában, és részletes képet nyújt Stanley kormányzó kanadai pályafutásáról, továbbá érdekes és fontos adalékokkal szolgál Kanada történetét illetően. Forrásbázisa széleskörűen és alaposan feltárt, jó érzékkel és megfelelő arányban vegyíti a memoárok és levelezések mellé a korabeli folyóiratok anyagát. A mű igyekszik Lord Stanley életének bemutatása mellett jobban megismertetni az olvasóval a kormányzó személyes szférájának néhány tagját, különös tekintettel Lady Stanley-re, a gyermekeikre. Számos esetben előfordul azonban, hogy a szerzők olyan epizódokat is részletesen ismertetnek, amelyeknek csekély a történeti jelentősége. A kötet szerkezetiileg 20 fejezetre oszlik, és a szerzők elsősorban kronologikus tagolást alkalmaznak. Ugyanakkor a gyakran előforduló történeti és személyes kitekintések, illet-

ve magyarázatok erősen tagolttá teszik az egyes fejezeteket. A kötet minden fejezete végén megtalálható a vonatkozó jegyzetek regisztere. A kötet végén különállóan is fellelhető egy összesített bibliográfia, valamint egy részletes index, amely segíti az olvasók tájékozódását. Szerkesztési szempontból a szerzők által alkalmazott rendkívül tagolt szövegszerkezet sokszor megtöri a mű folyamatosságát, amelynek helyenként a kötet olvashatósága látja kárát. Véleményünk szerint, a kötet rendkívül hasznos és fontos pillére lehet azon kutatóknak és olvasóknak, akiket vonz a jégkorongsport története, valamint érdeklődést mutatnak Kanada XIX. század végi történelme és társadalmi viszonyai, illetve az angol viktoriánus arisztokrácia életvitele, mindennapjai iránt.

Kevin Shea and John Jason Wilson: Lord Stanley – The Man Behind The Cup (Lord Stanley – Az ember a kupa mögött), Fenn Publishing Company Ltd., Bolton, Ontario, Canada, 2006, 457 old.

Forgó Zsolt